

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС

НАЦІОНАЛЬНІ ВИМІРИ КОНЦЕРТНИХ ЖАНРІВ ДЛЯ
САКСОФОНА: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

Методична розробка за тематикою творчого мистецького проєкту
«Національні виміри концертних жанрів для саксофона: Франція, США,
Україна»

Автор:

Чуриков Віктор Вікторович

Творчий керівник:

Овчар Олександр Павлович,

кандидат мистецтвознавства Доцент,

Наукова консультантка:

Ніколаєвська Юлія Вікторівна,

доктор мистецтвознавства, професор

Харків – 2026

Спеціальність	025 Музичне мистецтво
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Освітній ступінь	магістр
Курс	1 / 2
Освітньо-професійна програма	музичне мистецтво, фахова профілізація саксофон
Обсяг дисципліни (години / ECTS)	120 / 4
Статус дисципліни	Вибіркова
Мова викладання	Українська
Види занять	Лекційні заняття, практичні заняття, самостійна робота

Анотація навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Національні виміри концертних жанрів для саксофона: історія, теорія, практика» присвячена комплексному дослідженню процесів становлення, розвитку та функціонування концертних жанрів у саксофонному мистецтві крізь призму національних музичних традицій та виконавських шкіл. Курс охоплює широке коло питань, пов'язаних з історією академічного саксофонного виконавства, еволюцією концертного репертуару для саксофона, особливостями композиторського мислення різних країн та формуванням національно зумовлених виконавських моделей інтерпретації. Особлива увага приділяється вивченню жанрових різновидів концертної музики для саксофона, серед яких концерт, концерт-поема, концертна фантазія, соната, сюїта та інші форми, що посіли важливе місце у світовому саксофонному репертуарі XX–XXI століть.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі ознайомлюються з історичними передумовами виникнення саксофона та його інтеграції в академічну музичну культуру, специфікою розвитку французької виконавської школи як фундаменту професійного саксофонного мистецтва, особливостями американської, європейської та української традицій, а також із сучасними тенденціями розвитку саксофонного виконавства. Значне місце у курсі відводиться аналізу творчості композиторів, чиї твори стали визначними зразками концертного репертуару для саксофона, зокрема Володимира Золотухіна, Мирослава Скорика, Миколи Лисенка, Юрія Щуровського, Герша Калинковича, Франсуа Борна, Рожера Бутрі, Ежена Боцца, Деніса Жолі, Даріуса Мійо, Поля Крестона, Роберто Молінілі та Астора П'яццоллі. Розгляд зазначених композицій дозволяє простежити особливості національного музичного мислення, жанрової драматургії, стилістики та художньо-виражальних засобів, характерних для різних культурних традицій.

Важливою складовою курсу є вивчення проблем інтерпретації концертного репертуару для саксофона, зокрема питань артикуляції, фразування, тембрової організації звучання, динамічного розвитку,

виконавської драматургії та сценічної комунікації. Значна увага приділяється формуванню навичок аналітичного опрацювання музичного тексту, виявленню національно-стильових особливостей творів та пошуку індивідуальних виконавських рішень на основі історико-теоретичного й художнього аналізу. Поєднання теоретичної підготовки з практичним опрацюванням творів забезпечує формування цілісного уявлення про сучасне саксофонне мистецтво як важливий складник світової музичної культури.

Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів системного розуміння історії, теорії та практики концертних жанрів для саксофона, усвідомлення ролі національних традицій у розвитку саксофонного виконавства, а також набуття професійних компетентностей, необхідних для здійснення стилістично обґрунтованої інтерпретації творів різних епох, жанрів і національних шкіл. Курс орієнтований на здобувачів спеціальності 025 «Музичне мистецтво» та поєднує лекційні, семінарські й практичні форми навчання, спрямовані на розвиток виконавської майстерності, науково-аналітичного мислення та творчої самореалізації майбутнього музиканта-виконавця.

Частина 1. ІСТОРІЯ КОНЦЕРТНИХ ЖАНРІВ ДЛЯ САКСОФОНА

1. Виникнення саксофону та формування концертного репертуару
2. Розвиток жанру концерту у ХХ столітті
3. Національні школи виконання на саксофоні
4. Еволюція стилістики концертної музики
5. Французька школа як основа академічного саксофонного виконавства та концертного репертуару
6. Саксофон у творчості композиторів ХХ століття: від академічної традиції до новаторських пошуків
7. Українська музика для саксофона: становлення національного концертного репертуару
8. Жанрові різновиди концертної музики для саксофона: концерт, концерт-поема, фантазія, рапсодія, соната.
9. Семінарське заняття.
10. Практичне заняття, присвячене роботі з обраними творами концертних жанрів для саксофона

Частина 2. НАЦІОНАЛЬНІ СТИЛІ ТА ВИКОНАВСЬКІ ТРАДИЦІЇ

1. Клавесин: органологія, типологія, специфіка. Історія розвитку і поширення клавесину, клавесинні школи.
2. Французькі старовинні трактати XVII–XVIII століть як джерело виконавського знання.
3. Природа музики: погляди барокових майстрів.
4. Музична риторика: від теорії до виконавської практики
5. Риторичні фігури у творчості французьких клавесиністів.
6. Метафорика творчості французьких клавесиністів.

7. Музична мова французьких клавесиністів - жанрові та гармонічні інновації французьких клавесиністів.

8. Вплив італійського мистецтва на музику французьких майстрів

9. Семінарське заняття.

10. Практичне заняття, присвячене роботі з обраними творами концертних жанрів для саксофона.

Частина 3. ІНТЕРПРЕТАЦІЙНІ ОСНОВИ КОНЦЕРТНИХ ТВОРІВ ДЛЯ САКСОФОНА: ПРАКТИЧНИЙ ДИСКУРС

1. Французька саксофонна школа як базова традиція інструмента.

2. Французький концертний стиль XX століття.

3. Німецько-австрійська традиція: симфонізація саксофона.

4. Американська школа: джазово-класичний синтез.

5. Франко-американська концертна естетика.

6. Східноєвропейська саксофонна школа: фольклоризація саксофонного концерту.

7. Іспанська концертна модель: ритм і театральність.

8. Українська традиція саксофонного концерту.

9. Семінарське заняття.

10. Практичне заняття, присвячене роботі з обраними творами концертних жанрів для саксофона.

Семінарські заняття

1. Вступ до спецкурсу: саксофон як концертний інструмент.

2. Французька школа: витоки академічного саксофонного мистецтва.

3. Французький концертний репертуар XX століття.

4. Німецько-австрійська симфонічна модель.

5. Американська школа: джаз і академічний концерт.

6. Франко-американський синтез.

7. Саксофон у східноєвропейській традиції.

8. Українська школа саксофонного концерту.

9. Іспанська та середземноморська традиція.

10. Скандинавська модель: мінімалізм і простір.

11. Авангард і розширені техніки саксофона.

12. Глобалізація концертного саксофона XXI століття.

13. Виконавський аналіз твору концертного жанру для саксофона (за вибором здобувача).

Форми навчання

Теоретичне лекційне навчання, практичні та семінарські заняття, самостійна робота.

Питання для самостійної роботи

1. У чому полягають специфічні риси французької саксофонної школи та як вони вплинули на формування концертного репертуару для інструмента?

2. Як проявляється взаємодія академічної традиції та джазових елементів у американській концертній практиці саксофоністів? Наведіть приклади творів або стилістичних моделей?

3. Проаналізуйте роль саксофона в симфонічному контексті німецько-австрійської традиції. Чому цей інструмент довго залишався “маргінальним” у цій школі?

4. Яким чином національний фольклор впливає на формування концертних творів для саксофона в східноєвропейських (зокрема українській) музичних традиціях?

5. Охарактеризуйте тенденції глобалізації саксофонного концертного жанру у ХХІ столітті та поясніть, як вони змінюють поняття “національного стилю” у виконавстві.

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю:

1. У чому полягає історична роль А.Сакса у формуванні концертного статусу саксофона?.

2. Як французька виконавська школа визначила академічні стандарти саксофонного мистецтва?

3. Охарактеризуйте основні риси французького концертного стилю для саксофона ХХ століття..

4. Яким чином імпресіоністична естетика вплинула на темброве мислення у творах для саксофона (зокрема у Claude Debussy)?

5. У чому полягає специфіка симфонічного трактування саксофона в німецько-австрійській традиції?

6. Чому саксофон рідко використовувався в класичному німецькому симфонізмі ХІХ століття?

7. Як творчість Richard Strauss демонструє потенціал саксофона в оркестрі?.

8. Які особливості американської концертної школи для саксофона сформувалися під впливом джазу?

9. У чому полягає сутність франко-американського стилістичного синтезу в концертних творах?

10. Проаналізуйте внесок Paul Creston у розвиток класичного саксофонного концерту.

11. Які національні риси характерні для східноєвропейської традиції саксофонного виконавства?

12. Як українська композиторська школа формує власну модель саксофонного концерту?

13. Яким чином іспанська музична традиція впливає на ритміку та сценічність саксофонних творів?

14. У чому полягає специфіка скандинавської естетики у концертному репертуарі для саксофона?

15. Як авангардні техніки розширюють виконавські можливості саксофона в концертному жанрі?

16. Які основні тенденції глобалізації впливають на трансформацію національних стилів у сучасному саксофонному мистецтві?

Практична частина підсумкового контролю:

Виконання твору концертного жанру для саксофона.

Рекомендована література

1. Богданов, В. (2000). Історія духового музичного мистецтва України. Харків: Основа. 288 с.
2. Василевич Ю. (2008). Методичні основи навчання гри на саксофоні. *Науковий вісник* : зб. статей. К. : НМАУ імені П.І. Чайковського ; упор. М. Давидов, В. Сумарокова. 77, кн..14. 202-213.
3. Горбаль Я. (2020). Соната для саксофона П. Крестона в аспекті універсальї жанру інструментальної сонати у XX столітті. *Музикознавча думка Дніпропетровщини*. Дніпро. 19. 181–192.
4. Громченко В. (2020). *Духове соло в європейській академічній композиторській та виконавській творчості XX — початку XXI ст.* (тенденції розвитку, специфіка, систематика): монографія ; Національна академія наук України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки. Київ ; Дніпро : Ліра. 302с.
5. Громченко В.В. (2022). Інструментальна вокальність як інтерпретаційна основа духової арії Е. Боцца. *Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя* / зб. наук. праць РДГУ. Рівне: Волинські обереги, В. 14. С. 90–94. https://rshu.edu.ua/images/nauka/zb_2022_ist_stan_muz_zb.pdf
6. Зотов Д. (2017). Виконавство на саксофоні в системі музичної культури XX століття. Дис. ... кандидата мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво. Харків, 2017. 234 с.
7. Крупей, М. (2006). *Стильові основи формування виконавської майстерності саксофоніста (у контексті музичної творчості XIX–XX століть)* : автореф. дис... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03. Одеса. 35 с.
8. Крупей М. В. (2003). Саксофон в контексті розвитку музичного виконавства. *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського*: збірка статей. Київ, Вип. 26. Книга 9. 269–284. (Серія: «Музичне виконавство»).
9. Крупей М. (2004). Основні теоретично-технологічні аспекти формування виконавської майстерності саксофоніста. *Науковий вісник*: всеукр. тем. зб. К. : НМАУ імені П.І. Чайковського; упор. М. Давидов, В. Сумарокова, Вип. 40, кн.10. С. 36-48.
10. Максименко Л. (2013). Специфіка сучасних прийомів гри на саксофоні (на прикладі саксофонної творчості композитора В. Рунчака). Київське музикознавство. Вип. 47. С. 217-223.
11. Максименко Л. (2012). Французька саксофоновна школа: дискурс розвитку та сучасний стан. *Наукові записки Тернопільського національного*

педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. №1. С. 59-65.

12. Мимрик М., Савчук І. Контент музично-виражальних можливостей саксофона в сучасній українській камерно-інструментальній музиці. С. 159-179. <https://ru.scribd.com/document/544619508/Mysu-2017-17-12#>

13. Стецюк Р. (2019). Інструментально-видовий стиль як исполнительський феномен (на прикладі саксофона). *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Харків. Вип. 54. С. 154–173.

14. Стецюк Б. О. (2020). Види музичної імпровізації: класифікаційний дискурс. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Харків. Вип. 57. 178–196.

15. Чжан, Чі. (2023). *Типологія виконавських стилів у творчості для саксофона* : дис... докт. філософії. Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків. 213 с.

16. Чуріков, В. (2011). *Джазова імпровізація на саксофоні*. Харків. 816 с.

17. Чуріков В. (2011). Програма з курсу спеціальний інструмент – «Саксофон» для вищ.навч.закл.культури і мистецтв III–IV рівнів акр. Муз.мист-во, спец-я «Музичне мистецтво естради». Харків: ХНУМ. 47 с.

18. Чуріков, В. (2026). *Основи імпровізації в блюзі для саксофона-альта та тенора*: хрестоматія з додатком фонограм у форматі mp3 для самостійної роботи здобувачів першого освітньо-професійного рівня вищої освіти – бакалавр. Харків. 185 с.

19. Чуріков, В. В. (2026). *Розвиток імпровізаційних навичок для саксофона-альта та тенора*: хрестоматія для здобувачів першого освітньо-професійного рівня ступеня вищої освіти – бакалавр. Харків. 102 с.

20. Creston P. (1961). *Principles of Rhythm*. Franco Colombo Inc. New York. 229 p.

21. Meier, M. (2017). *Analysis of a master of music recital: a showcase of the saxophone in a variety of styles*. A Thesis for the degree Master of Music. Kansas State University. Manhattan, Kansas, 44 p.

22. Morris Willie Lee, III. *The Development of the Saxophone Compositions of Paul Creston*. Order No. 9629007, University of Missouri –Kansas City, 1996. 123 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/338533562/Saxophone-Dissertations#>

23. Saxophone Acoustics. URL: <http://www.phys.unsw.edu.au/music/saxophone/>

24. Saxophone History Timeline 1814-1995. URL: <http://www.leesax.com/Student%20Materials/Saxophone%20Timeline.pdf> (дата доступу 20.03.2023).

25. Saxophone. *Grove's Dictionary of music and musicians* / Grove's; [ed. by J. A. Fuller Maitland]. In 5 Vol. Vol. IV. New York : The Macmillan Company, 1908. P. 234.

26. Sweitzer C. K. (2010). *A Metrical Analysis and Rebaring of Paul Creston's Sonata for Alto Saxophone and Piano, Op. 19*. Degree of Master of Music. Lincoln, Nebraska. 93 p.

27. Tomeo E. R. (2022). Paul Creston Sonata op.19 for Eb Alto Saxophone and Piano: A performative, analytical and rhythmic approach. Degree of Master of Music. Koninklijk Conservatorium, Antwerpen. 69 p.

28. Zinninger Thomas (2013). An Analysis of Concert Saxophone Vibrato Through the Examination of Recordings by Eight Prominent Soloists. In partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Musical Arts, University of Cincinnati College-Conservatory of Music. 152 p.